

POSTANOWIENIE

Dnia 15 stycznia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z wniosku B. Ł.
przy uczestnictwie B. Ł.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 15 stycznia 2021 r.,
skargi kasacyjnej uczestnika postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w B.
z dnia 29 maja 2018 r., sygn. akt II Ca (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie w części dotyczącej
punktów I. 3) i 4) oraz punktu II. w odniesieniu do oddalenia
apelacji uczestnika i przekazuje sprawę w tym zakresie Sądowi
Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w B. postanowieniem z dnia 7 listopada 2016 r. w sprawie z wniosku B. Ł. z udziałem B. Ł. o podział majątku wspólnego:

1. ustalił, że w skład majątku wspólnego B. Ł. oraz B. Ł. na dzień 23 lipca 2010 r. wchodziły następujące rzeczy i prawa:

1. nieruchomość położona w B. przy ul. (...), nr działki (...), o wartości 530 100 zł,
2. nieruchomość położona w miejscowości W., nr działki (...), o wartości 384 200 zł,
3. udział wynoszący 1/2 w prawie własności nieruchomości położonej w Bydgoszczy przy ul. (...), nr działki (...), o wartości 525 150 zł,
4. 50 udziałów w spółce (...) Hurtownia „V.” Spółka z o.o. z siedzibą w B., o łącznej wartości 1 999 210,32 zł,
5. 16 olejnych obrazów malowanych na płótnie, w tym 10 obrazów autorstwa T. O., o łącznej wartości 1 000 zł,
6. kredens w stylu eklektycznym, o wartości 1 500 zł,
7. sprzęt RTV marki Panasonic w postaci telewizora, wieży stereo z głośnikami oraz magnetowidu VHS, o łącznej wartości 1 000 zł,
8. meble kuchenne robione „pod wymiar” wraz ze sprzętem AGD marki (...) w postaci lodówki, płyty elektrycznej, piekarnika oraz zmywarki, znajdujące się w domu przy ul. (...) w B., o łącznej wartości 12 000 zł,
9. antyczne meble sypialniane w postaci dwóch pojedynczych łóżek, szafy oraz dwóch małych szafek, o łącznej wartości 2 000 zł,
10. zestaw skórzanych mebli do salonu w postaci kanapy z dwoma fotelami, o łącznej wartości 1 500 zł,
11. zestaw mebli do salonu w postaci stołu i czterech krzeseł, o łącznej wartości 1 000 zł,
12. zestaw mebli ratanowych w postaci dwóch foteli, małej kanapy oraz stołu ze szklanym blatem, o łącznej wartości 1 000 zł,
13. zestaw mebli z C. w postaci kanapy, dwóch foteli i ławy, o łącznej wartości 2 000 zł,
14. atlas do ćwiczeń, o wartości 500 zł,
15. stare meble kuchenne wraz ze sprzętem AGD w postaci

zamrażalki, lodówki i zmywarki, znajdujące się w garażu przy ul. (...) w B., o łącznej wartości 1 700 zł;

1. dokonał podziału majątku wspólnego wnioskodawczynie i uczestnika w ten sposób, iż:

1. nieruchomości opisaną w punkcie 1 ppkt 1), a także przedmioty wymienione w punkcie 1 ppkt 6), 7), 8), 10), 11), 12), 13), 14) i 15) postanowienia przyznał na wyłączną własność B. Ł.,

2. nieruchomości opisaną w punkcie 1 ppkt 2), 50 udziałów w spółce (...) Hurtownia „V.” Sp. z o.o., a także przedmioty wymienione w punkcie 1 ppkt 5) i 9) postanowienia przyznał na wyłączną własność B. Ł.;

3. oddalił wniosek o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym;

4. tytułem spłaty udziału w przedmiotach wymienionych w punkcie 1, z uwzględnieniem rozliczenia nakładów czynionych z majątku wspólnego na majątki osobiste wnioskodawczynie i uczestnika, zasądził od uczestnika B. Ł. na rzecz wnioskodawczynie B. Ł. kwotę 1 179 280,16 zł wraz z odsetkami za opóźnienie w zapłacie w wysokości odsetek ustawowych, przy czym zapłatę powyższej kwoty rozłożył na:

1. 4 roczne raty po 235 000 każda, płatnych do dnia 31 grudnia każdego r. kalendarzowego począwszy od r., w którym nastąpi uprawomocnienie się orzeczenia,

2. 1 ostatnią ratę wyrównującą w kwocie 239 280,16 zł płatną do dnia 31 grudnia r. kalendarzowego następującego po r., w którym nastąpi zapłata ostatniej z rat opisanych w lit. a) powyżej;

3. tytułem rozliczenia dochodów z majątku wspólnego zasądził od uczestnika B. Ł. na rzecz wnioskodawczynie B. Ł. kwotę 118 470 zł;

4. w pozostałym zakresie oddalił wniosek o rozliczenie dochodów z majątku wspólnego;

5. oddalił wniosek o rozliczenie długów spłaconych przez

uczestnika;

6. przyznał biegłemu R. G. kwotę 2 988,56 zł tytułem wynagrodzenia za sporządzenie opinii uzupełniającej z dnia 22 lutego 2016 r.;

7. ustalił, iż każdy z uczestników ponosi koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie;

8. pobrał od wnioskodawczynie B. Ł. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w B. kwotę 4 112,34 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych;

9. pobrał od uczestnika B. Ł. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w B. kwotę 9 224,68 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych;

10. ściągnął z roszczenia zasądzonego na rzecz wnioskodawczynie B. Ł. kwotę 4 612,34 tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych.

Sąd Rejonowy ustalił w szczególności, że B. Ł. i B. Ł. zawarli związek małżeński w dniu 14 czerwca 1986 r., a w ich małżeństwie obowiązywał ustrój wspólności majątkowej małżeńskiej. Po narodzinach pierwszego dziecka małżonkowie uzgodnili, iż B. Ł. będzie zajmował się prowadzeniem działalności gospodarczej, zaś B. Ł. - prowadzeniem domu i wychowaniem dzieci. Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 22 marca 2010 r. rozwiązał małżeństwo B. Ł. i B. Ł. przez rozwód z winy B. Ł. Wyrok uprawomocnił się dnia 23 lipca 2010 r.

B. Ł. w 1994 r. rozpoczął prowadzenie działalności gospodarczej wspólnie z bratem T. Ł. - początkowo w formie spółki cywilnej pod nazwą (...) Hurtownia „V.” (dalej: „spółka cywilna”), zaś od dnia 31 października 2001 r. w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością pod tą samą nazwą (dalej: „spółka z o.o.”). Dnia 5 marca 2001 r. B. Ł. i T. Ł. w związku z działalnością w spółce cywilnej nabyli nieruchomość niezabudowaną położoną w B. przy ul. K. stanowiącą działkę nr (...) o powierzchni 0,0671 ha. Na przełomie 2001 i 2002 r. uczestnik i jego brat wybudowali na tej nieruchomości budynek handlowo-biurowy. B. Ł. przysługuje 50 udziałów w spółce z o.o., czyli połowa łącznej liczby udziałów. Po rozpoczęciu

działalności przez spółkę z o.o. równolegle z nią działała spółka cywilna, co trwało przez okres 1,5 roku, po czym spółka cywilna uległa rozwiązaniu, a jej majątek został przeniesiony na spółkę z o.o. Nie przeniesiono jednak na spółkę z o.o. prawa własności nieruchomości przy ul. (...) w B., która po rozwiązaniu spółki cywilnej pozostawała współwłasnością B. Ł. i T. Ł. i była wynajmowana spółce z o.o. Z tego tytułu B. Ł. otrzymywał czynsz w wysokości 6 000 zł miesięcznie. B. Ł. nie przekazał swej byłej małżonce jakichkolwiek kwot z tytułu czynszu pobranego za okres po dniu 23 lipca 2010 r., natomiast sam w tym czasie otrzymał kwotę 236 940 zł. W dniu 7 listopada 2013 r. zawarto umowę przenoszącą własność rzeczowej nieruchomości na spółkę z o.o. W dniu 23 lipca 2010 r. B. Ł. miał 50% udziałów w spółce z o.o. o wartości 1 999 210,32 zł.

Podstawą ustaleń faktycznych w tym zakresie była m.in. opinia biegłego sądowego z dziedziny zarządzania działalnością gospodarczą i finansami przedsiębiorstw na okoliczność określenia wartości udziałów w spółce z o.o. przysługujących B. Ł. - według stanu na dzień 23 lipca 2010 r. i aktualnego poziomu cen. W opinii biegły wskazał, iż kapitał zakładowy spółki z o.o. według stanu na dzień 23 lipca 2010 r. wynosił nominalnie 50 000 zł i dzielił się na 100 równych udziałów po 500 zł każdy. Wspólnikami spółki byli wówczas: B. Ł. (50 udziałów), T. Ł. (25 udziałów) oraz B. B. (25 udziałów). Biegły oszacował wartość aktywów spółki z o.o. w ujęciu księgowym, likwidacyjnym oraz rzeczywistym i pomniejszył ją o równowartość zobowiązań i rezerw na zobowiązania, tj. o kwotę 782 308,73 zł. Obliczył, że wartość aktywów netto wynosi według metody księgowej 3 205 418,90 zł, według metody likwidacyjnej - 2 954 176,10 zł, zaś według metody skorygowanych aktywów netto - 3 998 520,65 zł. Zastrzeżenia dotyczące prawidłowości wyceny dokonanej przez biegłego zgłosili uczestnik i wnioskodawczyni. Biegły odniósł się do zastrzeżeń w opinii uzupełniającej, a następnie w opinii ustnej złożonej na rozprawie. Wskazał, że jego zdaniem właściwa byłaby również metoda mieszana (przyjmując 50% z metody skorygowanej wartości aktywów netto oraz 50% z metody likwidacyjnej). Sąd Rejonowy uznał, że biegły wyczerpująco i przekonująco uzasadnił zastosowaną metodę wyceny wartości udziałów w spółce z o.o. Nie uwzględnił wniosku

uczestnika o przeprowadzenie dowodu z opinii innego biegłego na okoliczność oszacowania wartości rynkowej udziałów B. Ł. w spółce z o.o.

Ustalając wartość poszczególnych nieruchomości wchodzących w skład majątku wspólnego, Sąd Rejonowy odwołał się do opinii biegłego do spraw wyceny nieruchomości, który m.in. oszacował wartość nakładów na nieruchomość położoną w B. przy ul. (...) na kwotę 886 800 zł, a w opinii uzupełniającej wycenił wartość nieruchomości na kwotę 1 050 300 zł.

Sąd Rejonowy uznał, że jest kwestią sporną, czy w skład majątku wspólnego wchodził udział w prawie własności nieruchomości położonej w B. przy ul. (...), nabytej przez B. Ł. oraz T. Ł. w dniu 5 marca 2001 r. za pieniądze stanowiące ich majątki odrębne w ramach prowadzonej wspólnie działalności gospodarczej w spółce cywilnej. Przyjął, że w związku z treścią art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1691) wspomniany udział w prawie własności nieruchomości należał do majątku osobistego uczestnika. Ustalając stan prawny tego udziału po zakończeniu działalności przez spółkę cywilną wskazał, że zgodnie z art. 31 § 2 k.r.o. do małżeńskiego majątku wspólnego należą m.in. dochody z majątku osobistego każdego z małżonków. Zaznaczył, że owe dochody należy rozumieć szeroko. Wyraził zapatrywanie, że skoro po rozwiązaniu spółki cywilnej wspólnicy dokonali podziału wspólnego majątku, a wspólną nieruchomość pozostawili sobie w celu czerpania zysków z najmu, to uzyskany w ten sposób przez B. Ł. udział w prawie własności nieruchomości należy kwalifikować jako dochód uzyskany z prowadzonej działalności gospodarczej, a nie jako składnik majątku osobistego (art. 33 k.r.o.). W konsekwencji spostrzegł, że udział w rzeczowej nieruchomości wszedł do majątku wspólnego wnioskodawczyni i uczestnika w chwili zawarcia porozumienia co do podziału majątku wspólników spółki cywilnej i uzgodnienia sposobu korzystania z nieruchomości.

Sąd Rejonowy wyjaśnił, dlaczego oddalił wniosek zgłoszony przez B. Ł. o rozliczenie spłaconych przez niego długów. Uczestnik nie przedstawił mianowicie m.in. dowodów na okoliczność wysokości zadłużenia, czasu jego powstania, terminu i wysokości spłaty, poprzestając jedynie na gołosłownych własnych twierdzeniach.

Wnioskodawczyni i uczestnik wnieśli apelacje od postanowienia Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy w B. postanowieniem z dnia 29 maja 2018 r. (I) zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że: (1) w punkcie 1 dodał podpunkt 16 o treści: środki pieniężne zgromadzone w towarzystwach ubezpieczeń na życie na nazwisko uczestnika: a) w (...) Towarzystwo Ubezpieczeń na Życie S.A. z siedzibą w W.: polisa nr (...) na kwotę 3 501,88 zł, polisa nr (...) na kwotę 2 204,78 zł, polisa nr (...) na kwotę 816,36 zł, b) w (...) Towarzystwo Ubezpieczeń na Życie S.A. z siedzibą w W.: polisa nr (...) na kwotę 5 240,03 zł, (2) w punkcie 2 podpunkcie 2 dodał po słowach „w punkcie I. ppkt 5) i 9)” słów „środki pieniężne wymienione w punkcie 1 podpunkcie 16)”, (3) w punkcie 4 podwyższył kwotę spłaty z 1 179 280,16 zł do kwoty 1 185 161,70 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w przypadku zwłoki w płatności, rozkładając tę kwotę na 5 rat: pierwsza rata w kwocie 185 161,70 zł płatna do końca czerwca 2018 r., cztery roczne raty po 250 000 zł płatne do 31 grudnia każdego roku kalendarzowego, począwszy od 2018 roku, (4) w punkcie 5 obniżył zasądzoną kwotę 118 470 zł do kwoty 101 020,73 zł, (II) oddalił apelacje wnioskodawczyni i uczestnika w pozostałej części, (III) oddalił wnioski wnioskodawczyni i uczestnika o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Okręgowy ocenił rozważania prawne Sądu Rejonowego, dotyczące własności nieruchomości przy ul. (...) w B., jako prawidłowe, bardzo obszerne i szczegółowe, przyjmując, że nie ma potrzeby ich powtarzania. Nie zgodził się z zarzutem uczestnika dotyczącym błędnie ustalonego stanu faktycznego przez nieuwzględnienie faktu zaliczenia w wycenie biegłego wartości rzeczowej nieruchomości do wartości spółki z o.o. i przyjęcie, że majątek, jaki po podziale otrzymał uczestnik, jest większy o kwotę 525 150 zł niż w rzeczywistości. Nie podzielił zarzutu naruszenia art. 278 § 1 k.p.c. przez oddalenie wniosku uczestnika o przeprowadzenie dowodu z opinii innego biegłego na okoliczność oszacowania wartości rynkowej udziałów uczestnika w spółce z o.o. oraz odwołał się w tym zakresie do opinii biegłego i przyjętej w niej metody wyceny wartości udziałów.

Uczestnik wniósł skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego, zaskarżając je w części dotyczącej pkt I 3, I 4 i II oraz zarzucając naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 5 ust. 1 i 2 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 33 pkt 3 k.r.o. i art. 31 § 2 pkt 2 k.r.o. w związku z art. 863 § 1 i 2 i art. 875 § 1-3 w związku z 196 § 2 i art. 220 w związku z art. 158 i art. 73 § 2 zdanie 1 k.c. oraz art. 31 § 1 k.r.o. w związku z art. 207 k.c., a także naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 13 § 2 w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 618 § 1 w związku z art. 684 i art. 686 w związku z art. 567 § 3 k.p.c., art. 13 § 2 w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 684 w związku z art. 278 § 1 i art. 286 k.p.c. w związku z art. 55¹ k.c. oraz art. 13 § 2 w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 684 i art. 686 w związku z art. 567 § 3 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia prawa materialnego i pierwszy z zarzutów naruszenia przepisów postępowania dotyczą zaliczenia 1/2 udziału we współwłasności nieruchomości położonej przy ul. (...) w B. do majątku wspólnego wnioskodawczyni i uczestnika oraz dalszych konsekwencji takiego zaliczenia. Sąd Okręgowy nie podzielił w tym zakresie zarzutów uczestnika podniesionych w apelacji oraz uznał, że nie ma potrzeby powtarzania argumentacji Sądu Rejonowego, która jest bardzo obszerna i szczegółowa. Rozumowanie Sądu Rejonowego w największym skrócie przedstawia się następująco. Wspomniany udział w prawie własności nieruchomości bezspornie należał do majątku osobistego uczestnika. Należące do majątku wspólnego m.in. dochody z majątku osobistego każdego z małżonków (art. 31 § 2 k.r.o.) należy rozumieć szeroko. Uzyskany przez B. Ł. po rozwiązaniu spółki cywilnej udział w prawie własności nieruchomości należy kwalifikować jako dochód uzyskany z prowadzonej działalności gospodarczej.

Przedstawione rozumowanie Sądu Rejonowego, aprobowane przez Sąd Okręgowy, polega na oczywistym nieporozumieniu. Z chwilą rozwiązania spółki cywilnej wspólność (współwłasność) łączna majątku wspólników ulega *ex lege* (na podstawie art. 875 § 1 k.c.) przekształceniu we wspólność (współwłasność), do której stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach

ułamkowych (art. 195 i nast. k.c., art. 617 i nast. k.p.c.). Przysługująca wspólnikom współwłasność łączna nieruchomości położonej przy ul. (...) przekształciła się zatem z mocy prawa we współwłasność nieruchomości w częściach ułamkowych. Oczywiście nie ma żadnych podstaw do twierdzenia, że fakt takiego przekształcenia spowodował zmianę kwalifikacji udziału we współwłasności z punktu widzenia przepisów o małżeńskich ustrojach majątkowych. Jeżeli w chwili rozwiązania spółki udział we wspólności (współwłasności) łącznej (art. 863 k.c.) należał do majątku odrębnego, a później osobistego uczestnika (art. 33 k.r.o.), to również udział we współwłasności w częściach ułamkowych należy do tego majątku. Odmienna ocena wymagałaby albo istnienia szczególnego przepisu, którego nie ma w polskim prawie, albo zawarcia między małżonkami notarialnej umowy przeniesienia udziału we współwłasności rzeczowej nieruchomości z majątku osobistego uczestnika do majątku wspólnego. Znaczenie art. 31 § 2 pkt 2 k.r.o., na który powołały się Sądy *meriti*, sprowadza się zaś do tego, że dochody z majątku osobistego uczestnika, a konkretnie z udziału we współwłasności rzeczowej nieruchomości, wchodziły do majątku wspólnego małżonków do czasu trwania ich małżeństwa. Takimi dochodami są w szczególności różnego rodzaju pożytki, które przynosi rzecz lub prawo, a w okolicznościach niniejszej sprawy jest to czynsz najmu nieruchomości.

Zarzut naruszenia art. 13 § 2 w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 684 w związku z art. 278 § 1 i art. 286 k.p.c. w związku z art. 55¹ k.c. dotyczy zastosowanej przez Sądy *meriti* metody wyceny wartości udziałów w spółce z o.o. Sądy skorzystały z wszechstronnej opinii biegłego sądowego z dziedziny zarządzania działalnością gospodarczą i finansami przedsiębiorstw, który odniósł się do kilku możliwych metod miarodajnych w tym zakresie, zatem rozważany zarzut należy ocenić jako niedopuszczalny, gdyż prowadzi do kwestionowania ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.).

Zarzut naruszenia art. 13 § 2 w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 684 i art. 686 w związku z art. 567 § 3 k.p.c. dotyczy nieuwzględnienia przy podziale majątku spłaty przez uczestnika pożyczki w kwocie 200 000 zł. w konsekwencji czego zmianie winna ulec wysokość spłaty na rzecz wnioskodawczyni. Dotyczy on w istocie postanowienia Sądu Rejonowego, gdyż Sąd Okręgowy -

ze względu na brak stosownych zarzutów w apelacji - nie zajmował się tą kwestią. W postępowaniu kasacyjnym wyłączone jest bezpośrednie badanie naruszenia przepisów postępowania przez sąd pierwszej instancji, w tym również naruszeń prowadzących do nieważności postępowania. Kwestia ta może podlegać badaniu i rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy jedynie pośrednio, przez przytoczenie przez skarżącego w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. stosownego zarzutu naruszenia przez sąd odwoławczy art. 378 § 1 lub art. 386 § 2 k.p.c. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2017 r., II PK 90/16, Monitor Prawniczy 2017, nr 9, s. 492). W związku ze sformułowaniem art. 378 § 1 k.p.c. należy zaś podkreślić, że sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55).

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

jw